

13.08.2018

Šum množva

Mala zvočna in mentalna odiseja Tomaža Groma v režiji Borisa Petkoviča skozi čeri uličnih godb in kulturnih razmejitvev.

[f](http://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http%3A%2F%2Fwww.sigic.si%2Fsum-mnostva.html&title=%C5%Aoum+mno%C5%A1tva+%7C+SIGIC) (http://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http%3A%2F%2Fwww.sigic.si%2Fsum-mnostva.html&title=%C5%Aoum+mno%C5%A1tva+%7C+SIGIC)

[t](https://twitter.com/intent/tweet?url=http%3A%2F%2Fwww.sigic.si%2Fsum-mnostva.html&text=%C5%Aoum+mno%C5%A1tva+%7C+SIGIC) (https://twitter.com/intent/tweet?url=http%3A%2F%2Fwww.sigic.si%2Fsum-mnostva.html&text=%C5%Aoum+mno%C5%A1tva+%7C+SIGIC)

[g+](https://plus.google.com/share?url=http%3A%2F%2Fwww.sigic.si%2Fsum-mnostva.html) (https://plus.google.com/share?url=http%3A%2F%2Fwww.sigic.si%2Fsum-mnostva.html)

Muanis Sinanović

Šum Balkana (<http://www.fsf.si/2017/sl/filmi/celovecni-dokumentarni-film/sum-balkana-balkan-whispers/>) je film **Borisa Petkoviča** (<http://www.vertigo.si/ekipa/boris-petkovic.html>), ki dokumentira nastajanje glasbene predstave Duša, šum, ventil (<http://www.sploh.si/dusasumventilinzica.html>) **Tomaža Groma** (<http://www.sploh.si/tomazgrom.html>), uprizorjene v Ljubljani leta 2014. Šlo je za projekt, pri katerem je slovenski kontrabasist in improvizator s pomočjo uličnih glasbenikov iz različnih delov nekdanje Jugoslavije skušal ujeti zvok na prelomu tradicije in sodobnosti, utrjenih vzorcev in improvizacije, etnične lokalnosti in internacionalnosti. Vsak od uličnih glasbenikov iz Maribora, Zagreba, Tuzle, Prištine, Skopja in Tirane je igral na lastni inštrument; ti so segali vse od harmonike in ozvočene žage do gusel in predmodernih brenkal turškega izvora. In vsak od glasbenikov je, kot se lahko prepričamo na posnetkih, mojster svojega inštrumenta ter kreativen in potenten umetnik.

Sprva se zdi, da se iz minute v minuto filma bližamo nevarnosti, da zadeva prestopi v sfero orientalizma, kjer bo Grom ne zgolj glasbeni, temveč tudi duhovni vodič pripadnikov etnij, in sicer s pozicije modernosti. Zdi se, kot da naracija ne želi ubežati takšni podobi, vendar teče nadaljevanje v taki maniri, da lahko upravičeno sklepamo, da gre za namerno preizkušanje občutljivih meja. Sporno bi lahko bilo dejstvo, da pod enotnim označevalcem »Balkan« nastopajo pripadniki etnij, ki so se še nedavno med seboj vojskovale, ki sebe pogosto razumejo kot medsebojno globoko ločene; v filmu vsi ti nastopajo kot v nekakšnem postmodernem orientalističnem pastišu, odeti v tradicionalna oblačila in opremljeni s tradicionalnimi inštrumenti. Zlasti pomenljiva je izjava v kadru, kjer Grom opisuje svoj pristop kot vodja ansambla, ko se predstavi kot pastir, ki ne more obvladati vsake ovčice posebej, lahko pa jih približno usmerja kot skupino. To je obenem povedna metafora za glasbeni postopek, za sfero improvizacije in njenega smisla ter, v kontekstu konkretnega filma, tudi potencialno precej problematična izjava.

Vendar se strah, da gre za politično naiven in nespreten film, kmalu razblini. Začetni vtis o pokroviteljstvu Groma se izgubi v močnih portretih glasbenikov ter kadrih, ki prikazujejo njihova uglaševanja z Gromom: prevlada njihov glas in njihova življenjska pripoved, ki ne teži k totaliteti in je vseskozi profesionalno, a strastno zvezana z glasbo, ki jo igrajo. Vidimo zalome, nesporazume, obe strani se poskušata približati druga drugi skozi zvočni konflikt, obe imata široko glasbeno znanje, a tudi globlje slušne prepade, ki jih je težko preseči. Grom se na ulicah njihovih krajev izgublja in se znova znajde, to negotovo iskanje poti pa poveže s svojo glasbeno vizijo. Zvočnemu konfliktu se ne izogiba, ampak ga spodbuja. Če v besedilo vključimo po našem mnenju pomenonosno anekdoto: avtor tega besedila se je pred nekaj meseci po predstavi 6 **Žige Divjaka**, ki jo je Grom oskrbel z zvočno podobo, udeležil pogovora o problemu nestrpnih odzivov na migracije in Grom se je s svojimi replikami gibal na robu provokacije; migrante je razbremenjeval vloge žrtve, skušal pokazati na njihove interne razlike in osvetliti senčne plati njihovega življenja, s čimer je razbijal popreproščeno humanitarno popkulturno podobo, ki prevladuje na liberalnem polu množičnih medijev. Spornost, ki se je lahko na tem mestu pojavila, je obenem izražala glasbeni etos, ki smo mu priče v Šumu Balkana: etos stalnega gibanja na mejah dovoljenega, prevpraševanja teh meja, predvsem pa igre, ki ni v domeni spozabe, temveč najdirektnjšega vstopa v negotovosti in buhteče, težke sile življenja. S tem je njegova glasbena vizija globoko politična, celo filozofska, saj se v njej odraža določena ontološka perspektiva pluralnosti, ki ni postmoderna, v kateri se množstvo zvaja na eno, temveč afirmira množstvo, pri čemer jo strastno zanimajo meje znotraj njega, in to ob zavedanju, da se te neprestano spreminjajo in znova vzpostavljajo. To povzroča šum, ki mu Grom sledi. Gromov pogled na glasbo nekoliko spominja na **Wittgensteinov** pogled na jezik: stalno vstopamo v spremenljive jezikovne igre, kjer besede, tako kot pri Gromu zvoki, dobijo svoj pomen v odnosu na ostale, sledimo implicitnim pravilom, ki jih rabe besed ali inštrumentov nosijo, obenem pa je naša raba ves čas fluidna in meje so stalno zabrisane.

Predstava, ki je izkupiček opisanega procesa, v filmu ni pretirano obravnavana. Vendar se lahko vprašamo, ali kaj takega kot izkupiček zares obstaja in ali obstaja v predvideni obliki. Morda je film – proces – prav tako izkupiček predstave, kot je predstava izkupiček procesa, na kar kaže tudi časovna realizacija filma in predstave. Petkovičeva režija se zdi prav toliko polna namigov kot eksplikacij protagonistov in filmska struktura ponuja novo interpretativno raven.

Šum Balkana je kompleksna, dvoumna celota, ki zahteva gledanje in poslušanje na polnih obratih. S tem pravzaprav sledi naravi improvizirane godbe ter jo obenem eksplicira v za poslušalce, ki v to zvočno polje redkeje vstopajo, dostopnejši formi. Poleg tega je bogata zmes zvokov, podob in pripovedi, ki neprestano buhtijo, in ima s tem visoko dokumentarno vrednost. Ker gre za dokumentiranje umetnosti, se ta stalno odvija pred nami in se meje med umetniškim in dokumentarnim filmom na neki način zabrisujejo. Šum Balkana lahko gledamo tudi kot filmski esej ter študijo Gromovega »ustvarjalnega procesa«, kot glasbo, ki se misli skozi filmski medij.

Glede na njegovo intenzivnost se ura in slabih petnajst minut zdi primerna dolžina, in to tako iz vidika ohranjanja fokusa gledalcev kot iz vidika zgoščevanja dotične intenzivnosti. Zaslužil bi si trajno prisotnost v sferah sledilcev robnih in etno glasbenih praks ter Tomaža Groma in njegovega nezagrešljivega doprinosa k tukajšnjim scenam. Po svoje gre za etnografski dokument, ki priča o odnosih med narodi in njihovem življenju v nekem zgodovinskem trenutku, na vedno zanimivem delu sveta.